

Noi materiale aparținând culturii tracice Basarabi de la Ostrovul Corbului (jud. Mehedinți)

EMIL MOSCALU

În așezarea din punctul „Cluici” din jurul km. fluvial 911, pe treapta mijlocie a acestuia, la 17 august 1980 N. Opreșcu a observat partea frontală a unui craniu uman scoasă la lumină de apele Dunării. Mormîntul a primit nr. 33 și ne-a fost încredințat spre publicare de către Petre Roman, conducătorul săpăturilor de la Ostrovul Corbului. Descrierea mormintului și ilustrația le datorăm, de asemenea, lui Petre Roman¹.

Din groapă s-a păstrat doar baza adîncită în stratul de cultură Coțofeni, restul fiind spălat de ape (vezi planul în studiul P. Roman, SCIVA, 38, 1987, 4, p. 345 și fig. 3).

Groapa avea forma ovală, mai largă între bazin și craniu, mai îngustă și cu baza puternic înclinată în dreptul picioarelor (fig. 1/1, 2, 4 și fig. 2). Marginile dintre bazin și craniu au fost placcate cu pietre și fragmente dintr-o vatră portativă. Pe fundul gropii zăcea scheletul unui matur, întins pe spate, cu mîinile în lungul corpului, iar picioarele pe o pantă puternic înclinată. Scheletul a fost orientat NNE 600” (cap) – SSV 3800” (picioare). Privirea era îndreptată către sud.

În umplutura gropii, în afară de resturi mai vechi, s-au aflat bucăți mari de la o vatră portativă cu gardina înaltă. Două dintre fragmente, prevăzute cu tuburi canelate se aflau unul pe antebrațul drept, altul pe femurul stîng. În dreptul abdomenului s-a descoperit o fibulă fragmentară din bronz. Pe antebrațul stîng s-a aflat capul unui ac de bronz, iar în continuare, în lungul radiusului un cuțit de fier și o aplică de bronz (fig. 1/4 și fig. 2).

Inventarul se compunea din : 1, o fibulă fragmentară din bronz cu port agrafă în formă de scut BEOTIC, ornamentată cu linii adîncite. Corpul prezintă două și respectiv trei dungi în relief spre margini. Arcul ca și portagrafa, organic legate de corp, sînt răsucite o singură dată. Acul care nu s-a păstrat a fost subțire și rotund în secțiune (fig. 3/7).

2. Cap de ac din bronz, cu gaură pentru introducerea acului (fig. 3/8).

3. Aplică din bronz, sub formă de calotă cu două limbi solide de prindere, ornamentată cu fascicole de cîte cinci linii incizate, dispuse diametral. Partea superioară a aplicii este ornamentată, de asemenea, cu două șiruri de puncte dispuse în semicerc (fig. 3/9).

4. Cuțit din fier cu virful tăiat oblic și nit de prindere. S-au păstrat fibre de la minerul din lemn. Lama cuțitului era ușor curbată (fig. 3/10).

5. Ascuțitoare din piatră pentru cuțite. A fost lucrată prin polizare din piatră de culoare cenușie deschisă. Are urme de folosire pe o parte și este deteriorată prin așchiere pe partea opusă celei folosite. Secțiunea este dreptunghiulară (fig. 3/5).

6. Vatră portativă de mari dimensiuni din lut grosier, gardină înaltă, fundul plat, cu două minere tubulare, canelată orizontal, aplicată vertical, pe marginea interioară a gardinei. În mormînt au fost puse bucți din cele două minere și bucăți de gardină (fig. 3/1-4).

¹ Petre Roman, SCIVA, 38, 1987, 3-4, p. 338, fig. 3.

Fibula și aplica din mormîntul pe care-l prezentăm ne asigură că el aparține culturii Basarabi. De altfel, anterior a mai fost descoperit un mormînt aparținînd culturii Basarabi la Ostrovul Corbului ².

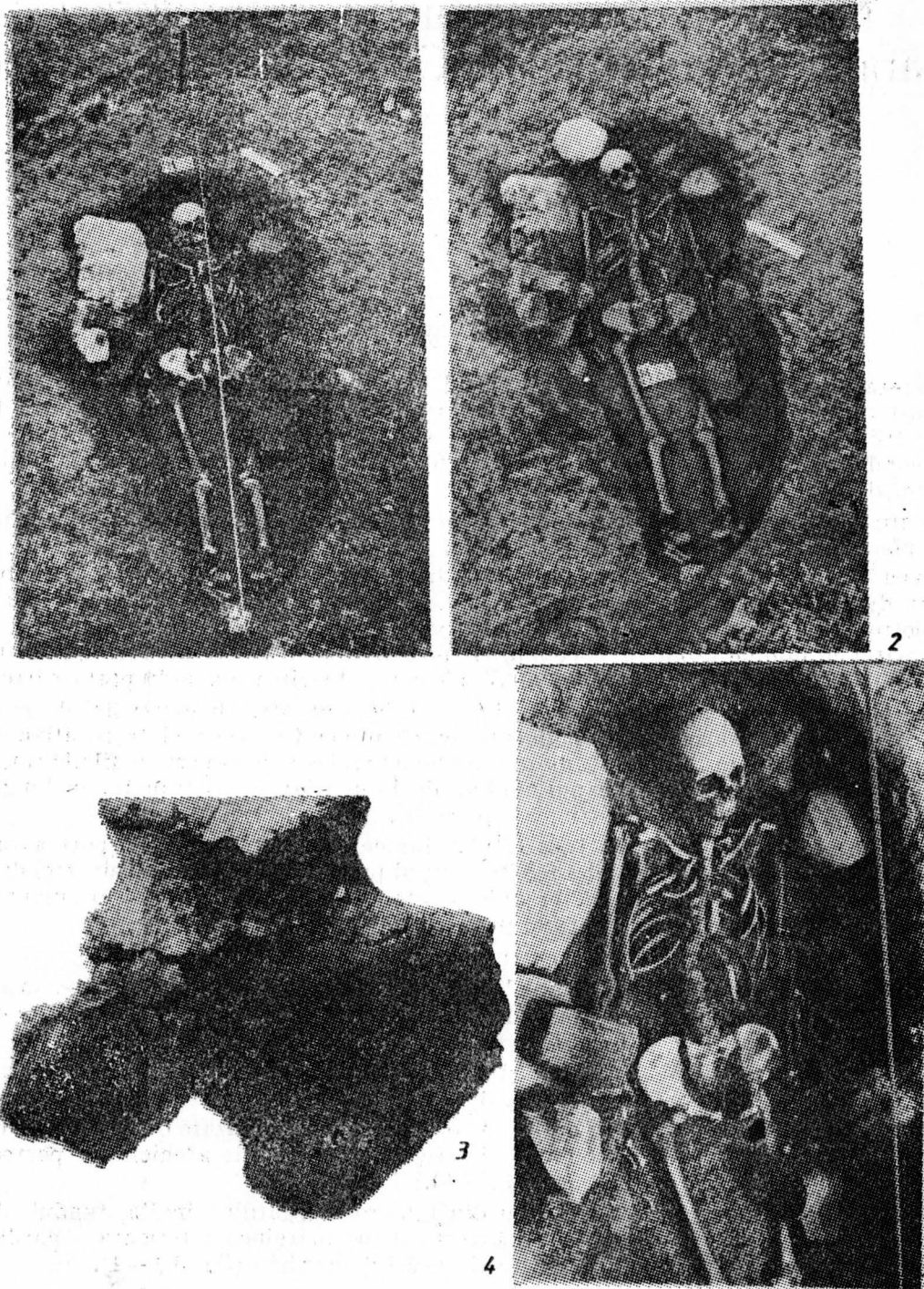

Fig. 1. Ostrovul Corbului 1, 3—4. Mormîntul nr. 33 aparținînd culturii Basarabi, 3, mîner de vatră portativă.

² D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, București, 1939, p. 149—150, fig. 180/6, 186; idem, *Materiale*,

1, 1953, p. 640; A. Vulpe, *Dacia*, N.S., 30, 1986, p. 61, nr. 136.

Cutea de piatră (fig. 3/5) face parte dintr-o serie mai mare de astfel de instrumente de ascuțit, care se grupează în două variante. Prima cuprinde pietrele de ascuțit fără perforația care permitea purtarea ei agățată la centură. În această variantă trebuie inclus exemplarul de la Ostrovul Corbului și un exemplar din necropola de la Gogoșu (jud. Mehedinți) ³.

Varianta a doua de pietre de ascuțit cuprinde piesele care au o perforație. Astfel de pietre s-au găsit într-un mormînt aparținînd culturii Basarabi de la Ostrovul Mare (jud. Mehedinți) ⁴. Alte exemplare care aparțin aceleiași variante se cunosc din necropole de la Glasinac care aparține culturii ilirice, din necropola atribuită culturii Basarabi de la Balta Verde III (jud. Mehedinți), din necropola de la Ferigele, din cea de la Szentes-Vekerzug și necropola de la Zimnicea care datează din perioada 350—200 î.e.n.) ⁵. Analogiile citate ne asigură popularitatea acestor pietre de ascuțit în secolele VII—III î. de Cristos, atît în cultura Basarabi cît și la iliri și geți.

În mormîntul de la Ostrovul Corbului se aflau și două bucăți de pămînt ars (fig. 2). Mormîntul de înhumatie de la Ostrovul Corbului are și pietre depuse pe margine (fig. 1 și fig. 2), obicei care este specific necropolelor culturii Basarabi de la Basarabi, Ostrovul Mare, Balta Verde III, Ieșelnița și necropolele aspectului cultural getic timpuriu de tip Ferigele. Se poate vedea că și în mormintele în groapă se depun pietre. În necropolele menționate mormintele nu au gropi; resturile se depun între pietre, atît cele de înhumatie, cît și cele de incineratie.

Capul de ac din bronz (fig. 3/8), nu are analogii în monumentele culturii Basarabi cunoscute pînă acum în România. Ace de același tip, deși se încadrează într-o variantă diferită, există la Glasinac, în mormintele de la Ilijak-tumulul nr. 3, care datează din faza IV/b — IV/c, deci din perioada 750—625, și 625—500 î. de Cristos ⁶.

Ace de acest tip erau lucrate și de tracii purtători și creatori ai aspectului cultural de tip Insula Banului din Oltenia, după cum ne asigură tiparul pentru turnarea unor astfel de piese, descoperit în așezarea din punctul A de pe Insula Banului (jud. Mehedinți) care datează din Hallstatt B₁—B₂ ⁷.

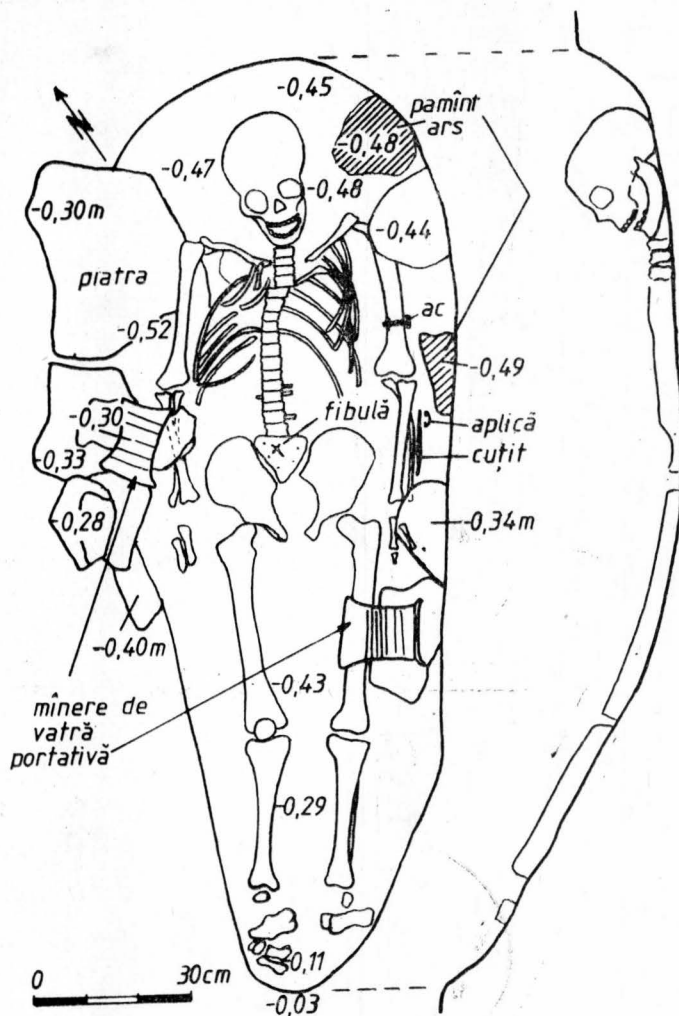

Fig. 2. Ostrovul Corbului. Mormîntul nr. 33 aparținînd culturii Basarabi.

³ D. Berciu, E. Comșa, *Materiale*, 2, 1956, p. 419, fig. 143/3.

⁴ Săpături E. Moscalu, 1—15 noiembrie 1975.

⁵ A. Benac, B. Covič, *Glasinac*, 2, Sarajevo, 1957, pl. 2/17; 8/4; 37/21; 39/11; 46/8; D. Berciu, E. Comșa, op. cit. p. 395; fig. 53/1; A. Vulpe, *Necropola Hallstattiană de la Ferigele*, București, 1967, pl. 26/14 (29); M. Parducz, *Acta Arh Hung*, 3, 1955, p. 1/12; pl. 5/13; A. D. Alexandrescu, *Dacia*, NS, 24, 1980, p. 26, fig. 56/1—2, 20—21.

⁶ A. Benac, B. Covič, op. cit. pl. 14/4, 9.

⁷ S. Morintz, P. Roman, *SCIV*, 20, 3, 1969, p. 416, fig. 7/11; B. Hänsel, *Beiträge zur regionalen und chronologischen Gliederung der älteren Hallstattzeit an der unteren Donau*, Bonn, 1976, Beilage, cf. recenzia făcută de A. Vulpe în *Germania*, 57, 1979, p. 207—215; B. Hänsel, *Thracica*, 3, Serdicae, 1974, p. 88 și 91.

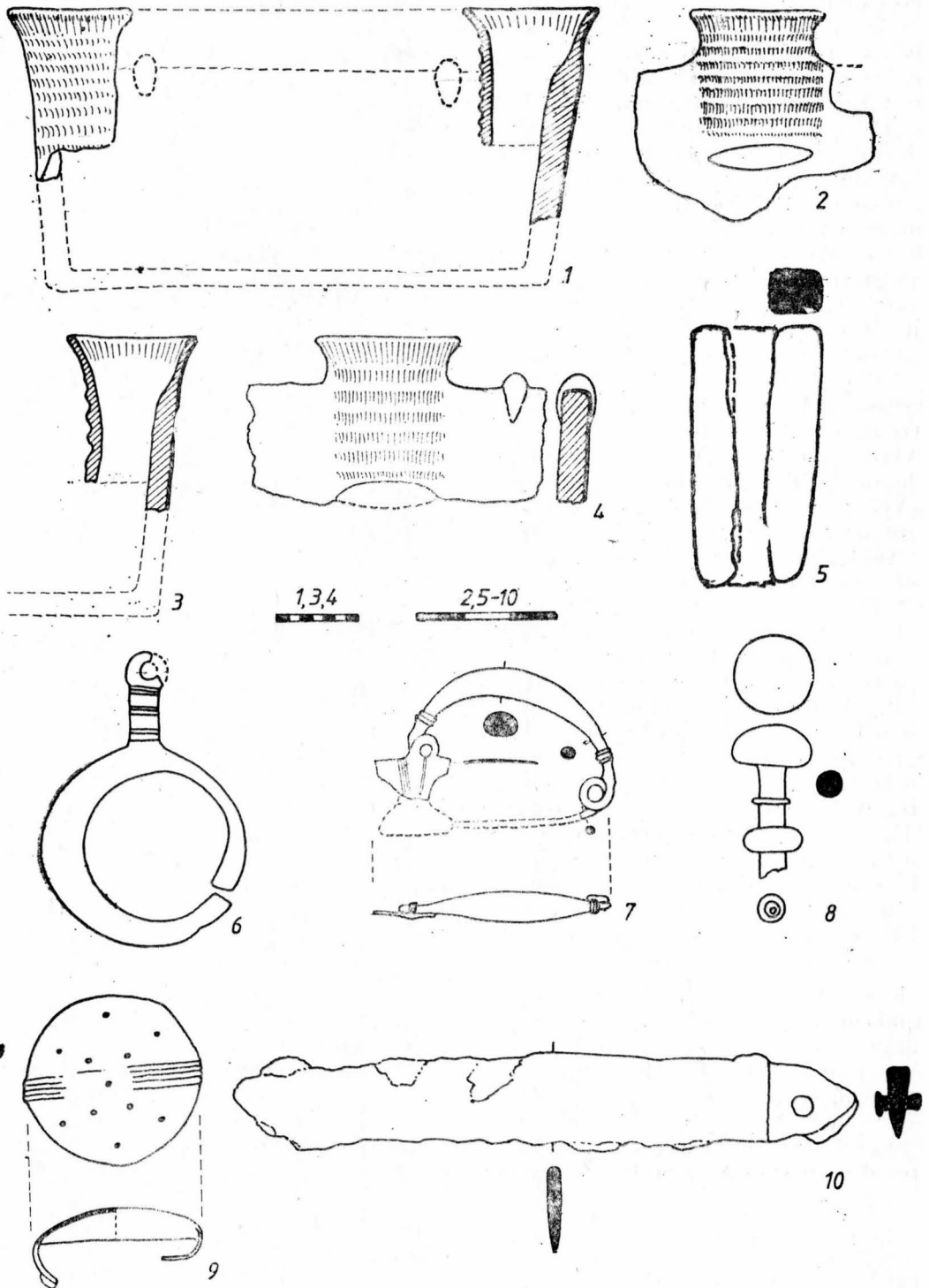

Fig. 3. Ostrovul Corbului. Inventarul mormintului nr. 33, 1—4, fragmente de vatră portativă; 5, gresie; 7, fibulă de bronz; 8, ac de bronz; 9, aplică de bronz; 10, cuțit de fier; 6, pandativ de bronz (nu este din mormintul nr. 33).

Aplica de bronz de la Ostrovul Corbului (fig. 3/9) are pe revers două lame de prindere pe veșminte, turnate odată cu corpul piesei. O aplică de același tip există în necropola de la Ferigele (jud. Vilcea) din Oltenia. Ea este ornamentată cu două grupuri de fascicole de linii ca și exemplarul pe care îl publicăm acum⁸. Aplice de același tip erau utilizate și la Glasinac⁹.

Și în necropola de la Gogoșu în meșila II, mormîntul 3, există o aplică care are două lame de prindere de același tip, dar ea are o formă ovală¹⁰.

Aceste analogii ne asigură utilizarea lor în secolele VII—VI î.e.n. de către iliri, de tracii creatori ai culturii Basarabi și de geții timpurii ai aspectului cultural de tip Ferigele.

Cuțitul din mormîntul de la Ostrovul Corbului care are nit de fier pentru asamblare (fig. 3/10) are bune analogii în necropola de la Basarabi¹¹ ca și la Balta Verde¹². La Ferigele nu se găsesse cuține cu nituri de prindere a mînerului¹³.

De la Ostrovul Corbului mai provine un pandativ de bronz cu picioruș de suspendare (fig. 3/6) dar nu din mormîntul pe care-l prezentăm. El aparține culturii Basarabi și atestă încă o dată faptul că aici a existat o locuire dintr-o vreme corespunzătoare acestei culturi. Acest tip de pandativ are analogii în piesele de același tip descoperite la Basarabi¹⁴, în depozitele de la Ghidici și Maglavit din Oltenia, în Banat și sint răspîndite în Bulgaria desigur tot în cultura Basarabi, în Jugoslavia și Ungaria¹⁵. Aceste pandative apar și în descoperiri izolate dar și în depozite de obiecte de bronz. În Bulgaria ele au fost găsite, de asemenea, în depozite și sint datate de D. Gergova în sec. VIII—VII î. de Cristos¹⁶. Ele erau destinate împodobirii harnașamentului de la cai și sint răspîndite și în Gecia și în Insulele Grecești din Marea Egee¹⁷.

Fibula descoperită în mormîntul de înhumație aparținînd culturii Basarabi de la Ostrovul Corbului, este de tipul cu scut beotic (fig. 3/7) și este răspîndită în România, Bulgaria, Grecia și Jugoslavia, fiind purtată în egală măsură de tracii, geții timpurii, grecii, macedoneni și iliri. T. Bader le datează în sec. VII și prima parte a secolului V î. de Cristos, iar D. Gergova, în secolul VII î. de Cristos¹⁸.

Datăm fibula de la Ostrovul Mare în secolul VII î.e.n. Mormîntul de la Ostrovul Mare se situează în sudul Olteniei, într-o zonă de intensă locuire a purtătorilor culturii Basarabi, marcate de mai multe descoperiri în special din necropole¹⁹. Fibulele se lucrau și în Dacia, după cum ne asigură tiparele de turnat astfel de piese descoperite la Brădicești (jud. Iași) în Moldova, de C. Ieonomu²⁰.

Vetre portative au mai fost găsite în mediul culturii getice la Bistrița și Oțele Mari (jud. Vilcea), Alexandria (jud. Teleorman), Bălărești (jud. Olt) și în mediul iliric, toate fiind diferite, ca formă și tip, de vatra portativă de la Ostrovul Corbului²¹. Trebuie să remarcăm faptul că minerele vetrei portative de la Oțele Mari (jud. Vilcea) erau perforate ca și cele de la Ostrovul Mare, perforații care desigur sint legate și de funcționalitatea rituală a acestei categorii de piese. Dispunem astăzi și de cinci descoperiri de vetre portative în mediul culturii tracice și getice timpurii. Exemplarul de la Ostrovul Corbului provine dintr-o descoperire de caracter funerar ceea ce ne permite să întrevădem și caracterul lor ritual, în afară de cel utilitar gospodăresc. Acesta aparține perioadei secolului VII î.e.n., fiind astfel cel mai vechi din seria celor cunoscute pînă acum. Vatra portativă de la Bistrița (jud. Vilcea) datează din secolul VI î.e.n. și aparține aspectului cultural de tip Ferigele, care este ulterior culturii Basarabi. Vatra portativă de la Alexandria datează pe baza fibulelor de tip Glasinac cu placă triunghiulară din perioada 550—450 î. de Cristos²², cea de la Oțele

⁸ A. Vulpe, op. cit. pl. 26/1 (105).

⁹ A. Benac, B. Covič, op. cit. pl. 21/26; 22/5—7.

¹⁰ D. Bereiu, E. Comșa, op. cit. p. 412, fig. 137/10.

¹¹ V. Dumitrescu, Dacia, NS, 12, 1968, p. 207, fig. 16/4.

¹² D. Bereiu, E. Comșa, op. cit. p. 333, fig. 61/2.

¹³ A. Vulpe, op. cit. pl. 17.

¹⁴ V. Dumitrescu, op. cit., fig. 23/7.

¹⁵ A. Oancea, SCIV, 23, 1972, 4, p. 527 și 540, fig. 1—3.

¹⁶ A. Oancea, C. M. Tăulea, SCIV, 25, 1974, p. 255, fig. 1—3, 5.

¹⁷ D. Gergova, Früh- und ältereisenzeitliche Fibeln in Bulgarien. München, PBF, 14, 7, pl. 24—26; A43—A44.

¹⁸ K. Kilian, PZ, 50, 1975, pl. 91; idem, Die Fibeln in Thesalien, München, 1975, PBF, 14, 2, pl. 75—78; E. Moscalu, C. Beda, Thraeco-Dacia, 9, 1988, p. 40, nota 99.

¹⁹ D. Gergova, op. cit., nr. 212 și 221 pl. 38; T. Bader, Die Fibeln in Rumänien, München, 1980, PBF, 14, 6, p. 85, taf. 29/225—219; Taf. 30; 49; 62.

²⁰ A. Vulpe, Dacia, NS, 30, 1986, p. 49 fig. 19.

²¹ C. Ieonomu, Cercet. Ist., Iași, 14—15, 1983—1984, p. 85 și urm.

²² C. Preda, Materiale, 6, 1959, p. 252; E. Popescu, St. Com. Pitești, 1, 1968, p. 57; Gheorghe Petre, A. Vulpe, PZ, 58, 1983, p. 138; fig. 1, 2, 7, 8/10, 9/A, N. Tasič, Materialj, 7, 1, p. 79, pl. IV/18.

²³ Pentru datarea așezării de la Alexandria în a doua jumătate a secolului VI î.e.n. și prima jumătate a secolului al V-lea î.e.n. cf. E. Moscalu, Ceramica traco-getică, București, 1983, p. 19, fig. 14; Gh. Petre și A. Vulpe, op. cit. p. 140, nota 37 datează așezarea de la Alexandria la începutul secolului VI î.e.n. Am datat așezarea de la Alexandria pînă cel mai tîrziu la mijlocul secolului V î. de Cristos pe baza faptului că în jurul acestei date fibulele cu placă triunghiulară nu se mai utilizează pentru că apar fibulele tracice după cum ne indică situația de la Duvanli (E. Moscalu op. cit., p. 17 și nota 56; idem, Thraeco-Dacia, 2, 1981, p. 24, nota 12).

Mari (Cărpiniș) datează din faza Ferigele III, respectiv secolul V î. de Cristos²³, iar exemplarul de la Bălănești, din secolele V—III î. de Cristos. Vetrele portative de la Alexandria și Bălănești aparțin aspectului cultural getic timpuriu de tip Canlia.

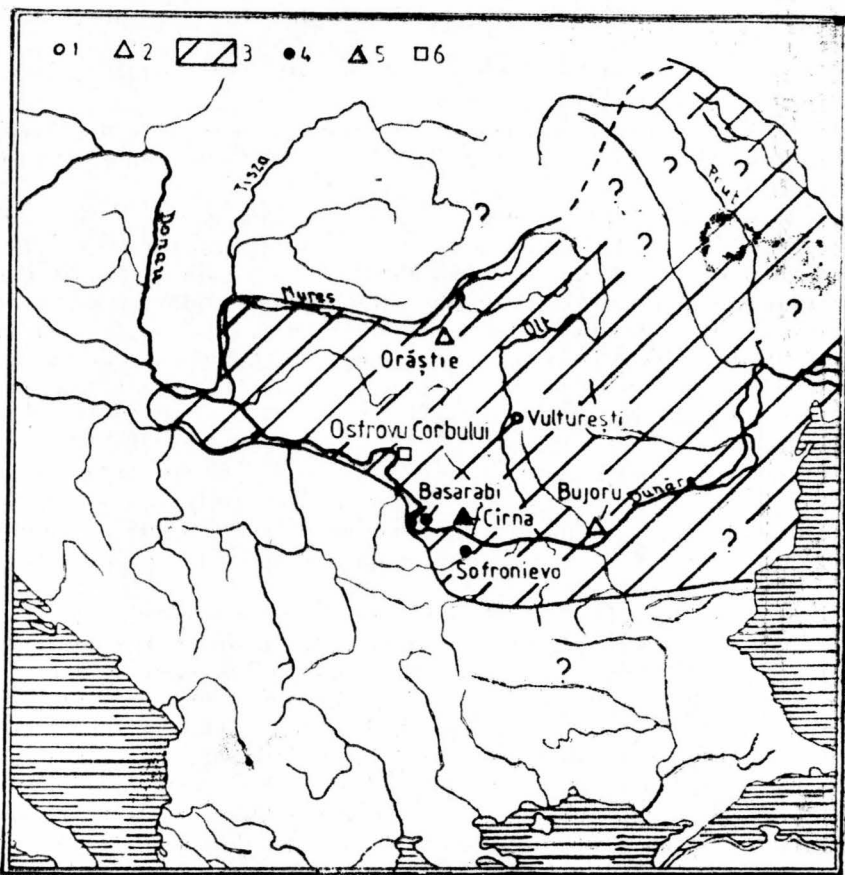

Fig. 4. Harta cu răspândirea culturii Basarabi. 1, așezarea aparținând culturii Verbicioara cu reprezentări de păsări de apă (Bronz D); 2, care-cazan solare de bronz; 3, aria culturii Basarabi (după A. Vulpe și E. Moscalu); 4, morminte tumulare aparținând culturii Basarabi; 5, necropolă aparținând culturii Gîrla Mare — Zuto Brdo — Novo — Selo II cu reprezentări de păsări de apă; 6, morminte izolate aparținând culturii Basarabi.

Avem astfel asigurată folosirea vetrelor portative în cultura tracică și getică timpurie din secolele VII î. de Cristos pînă în secolele V—III î. de Cristos. Este de așteptat ca în viitor să apară descoperiri de vetre portative și în Hallstatt-ul timpuriu tracic din fazele A și B. Cel mai timpuriu exemplar cunoscut rămîne cel din mormintul nr. 33 de la Ostrovul Corbului.

Prin publicarea mormintului de la Ostrovul Corbului din Oltenia, documentarea privind cultura Basarabi se multiplică. Acest mormint, aparținând Hallstatt-ului mijlociu, aduce noi piese, necunoscute înainte, între acestea înscriindu-se vatra portativă și acul de bronz.

A burial of Basarabi culture at Ostrovul Corbului (Mehedinți district)

SUMMARY

The excavation conducted by Petre Roman in 1980 uncovered this burial of Basarabi culture. The archaeologist has kindly granted the rights of publication for this burial together with the illustration of the funerary inventory. The burial is of interment and is oriented 600° north—

²³ Gh. Petre, A. Vulpe, op. cit. p. 139.

north-east — 3800'' south—south-west. It was outlaid with stones (Fig. 1/1—2, 4 and Fig. 2), which was a common funerary practice in the Thracian Basarabi culture, in the necropolis of Basarabi, Ostrovul Mare, Balta Verde III, Ieşelniţa (Mehedinţi district) and in the necropoleis of the early Getic cultural layer of Ferigele-Birseşti type about the sub-Carpatian area of Oltenia, Muntenia and the south of Moldavia. Two pieces of burnt clay were also found deposited in the burial (Fig. 2). The inventory consists of two handles of a portable oven (Fig. 3/1—4), a bronze pin head eyed for pin inseriton (Fig. 3/8), an applied bronze ornament (Fig. 3/9), an iron knife (Fig. 3/10), a knife-sharpening stone (Fig. 3/5), and a bronze fibula (Fig. 3/7).

Another find at Ostrovul Corbului was a bronze pendant (Fig. 3/6), which is well known in Oltenia at Ghidici, Maglavit and Basarabi^{14 15}. This type of pendants was widely spread in the Thracian culture in south Danubian Bulgaria, in the Illyrian culture of Jugoslavia, in Hungary and in the Greek culture in Greece and the Aegean Islands¹⁵⁻¹⁷.

This pendants does not belong to the funerary inventory and marks a habitation of Basarabi culture, several finds of this culture at the site of this Danubian island having been already published².

The sharpening stone (Fig. 3/5) is part of a wider range of pieces of this kind, pertinent to the Basarabi culture, the Illyrian culture at Glasinac, and the uncoverings at Ferigele 4—5, dated to the 7th—6th e.B.C. Two variants prevail: pierced, to be hung against the gurdle, and unpierced.

The head of the bronze pin (Fig. 3/8) is the first known of this kind in the Basarabi culture. A related variant exists in the Illyrian culture at Glasinac, but the Thracians also worked like pieces in the Hallstatt Thracian settlement on Insula Banului, which dates back to Hallstatt B₁—B₂.

The applied bronze ornament (Fig. 3/9) pertains to a type known in the Basarabi and the Illyrian cultures.

The iron knife (Fig. 3/10) is pertinent to the Thracian Basarabi culture¹¹⁻¹². The bronze fibula (Fig. 3/7) is current in south-eastern Europe and was equally worn by the Thracians, the early Getae the Illyrians and the Greeks¹⁸⁻¹⁹. Like fibulae were cast in moulds, as those found at Brădi-ceşti (Jassy district) in Moldavia indicate²⁰.

The portable oven (Fig. 1/1—4) is the first known in the Thracian Basarabi culture. Portable ovens were also found at Bistriţa and Oeniţa in the north of Oltenia, in the settlement of the early Getic culture of Ferigele type and the early Getic culture of Canlia type at Alexandria and Bălă-neşti. The items date from the 7th—3rd e.B.C.^{21 23}. The burial at Ostrovul Corbului dates back to the 7th e.B.C. and belongs to the Thracian Basarabi culture.

FIGURE CAPTIONS

Fig. 1. Ostrovul Corbului, burial no. 33 pertinent to the Basarabi culture.

Fig. 2. Ostrovul Corbului, Burial no. 33, pertinent to the Basarabi culture.

Fig. 3. Ostrovul Corbului. Funerary inventory of burial no. 33, 1—4, fragments of portable oven; 3, whetstone; 5, bronze fibula; 6, bronze pin; 7, applied bronze ornament; 8, iron knife; 9, bronze pendant (which is not an item of burial no. 33).

Fig. 4. Map showing the spread of the Basarabi culture. 1. settlement of Verbicioara culture, with waterfowl adornment (Bronze D); 2. bronze solar boats; 3. area encompassed by the Basarabi culture (after A. Vulpe and E. Moscalu); 4. mounds of the Basarabi culture; 5. necropolis pertinent to the Gîrla Mare — Zuto Brdo — Selo II culture, with waterfowl representation; 6. isolated burials of the Basarabi culture.

